

THE TAIWAN ISSUE IN CHINA-US RELATIONS

Khabibullo Sadibakosev

Researcher

International Islamic Academy of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Taiwan, China, US, international relations, diplomacy, sovereignty, cross-strait relations, geopolitical tensions, One China policy, regional security.

Received: 28.04.24

Accepted: 30.04.24

Published: 02.05.24

Abstract: The Taiwan issue is the most relevant and sensitive topic in China-US relations. Taiwan is one of the few issues that can potentially lead to conflict between the United States and China. This article analyzes the Taiwan issue as a central matter in contemporary Chinese and American foreign policy. The historical conflicts between China and Taiwan from World War II to the present day are examined, showing the role of the United States in escalating the issue. The evolution of Sino-American relations in Northeast Asia in the 21st century and its impact on Taiwan is also explored.

ХИТОЙ-АҚШ МУНОСАБАТЛАРИДА ТАЙВАН МУАММОСИ

Ҳабибулло Садибақосев

Тадқиқотчи

Ўзбекистон халқаро ислом академияси

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: Тайван, Хитой, АҚШ, халқаро муносабатлар, дипломатия, суверенитет, бўғозлараро муносабатлар, геосиёсий кескинлик, “Ягона Хитой” сиёсати, минтақавий хавфсизлик.

Аннотация: Тайван муаммоси Хитой-АҚШ муносабатларининг асосидаги энг долзарб ва энг нозик масала бўлиб келган. Тайван Қўшма Штатлар ва Хитой ўртасида зиддиятни келтириб чиқариши мумкин бўлган кам сонли муаммолардан биридир. Ушбу мақолада Тайван муаммоси Хитой ва Америка Қўшма Штатлари учун замонавий ташқи сиёсатнинг марказий мавзуси сифатида таҳлил қилинади. Мақолада Иккинчи жаҳон урушидан ҳозиргача бўлган даврда Хитой ва Тайван ўртасидаги тарихий

зиддиятлар кўриб чиқилиб, масаланинг кескинлашувида АҚШнинг роли кўрсатилган бўлиб, XXI асрда Шимолий-Шарқий Осиёдаги Хитой-АҚШ муносабатларининг эволюцияси ва унинг Тайванга нисбатан таъсирига қаратилган.

ТАЙВАНЬСКИЙ ВОПРОС В КИТАЙСКО-АМЕРИКАНСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Хабибулло Садибаков

Исследователь

Международная исламская академия Узбекистана

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Тайвань, Китай, США, международные отношения, дипломатия, суверенитет, отношения между двумя сторонами пролива, геополитическая напряженность, политика одного Китая, региональная безопасность.

Аннотация: Тайваньский вопрос является наиболее актуальной и чувствительной темой в китайско-американских отношениях. Тайвань — одна из немногих проблем, которые потенциально могут привести к конфликту между Соединенными Штатами и Китаем. В данной статье анализируется тайваньский вопрос как центральный вопрос современной внешней политики Китая и США. Рассмотрены исторические конфликты между Китаем и Тайванем от Второй мировой войны до наших дней, показана роль США в эскалации вопроса. Также исследуется эволюция китайско-американских отношений в Северо-Восточной Азии в XXI веке и ее влияние на Тайвань.

КИРИШ

Хитой-АҚШ муносабатларидаги Тайван муаммоси минтақавий барқарорлик, халқаро дипломатия ва глобал хавфсизлик учун кенг қўламли таъсир кўрсатадиган муҳим ва доимий муаммо бўлиб қолмоқда. Уларнинг икки томонлама муносабатларининг энг баҳсли жиҳатларидан бири сифатида Тайваннинг мақоми Хитой Халқ Республикаси ва Қўшма Штатлар ўртасидаги муносабатларда узоқ вақтдан буён таранглик манбаи бўлиб келган. Тайваннинг стратегик аҳамияти унинг Осиё-Тинч океани минтақасидаги геосиёсий жойлашуви ва иккала куч билан тарихий алоқалари билан таъкидланади.

Ривожланаётган куч динамикаси ва ўзгарувчан иттифоқлар фонида Тайван муаммосининг долзарблигини тушуниш замонавий халқаро муносабатларда муҳим аҳамиятга эга. Қўшма Штатларнинг Тайван муносабатлари тўғрисидаги қонунга мувофиқ Тайван хавфсизлиги ва демократиясига узоқ йиллик масъулияти ва Хитойнинг орол

устидан ўз суверенитетини қатъий белгилаши сиёсий ўйиндаги рақобатдош манфаатларни таъкидлайди.

Тайван муаммоси кенгроқ геосиёсий тенденциялар, жумладан Хитойнинг глобал куч сифатида юксалиши, АҚШ-Хитой стратегик рақобати ва Ҳинд-Тинч океанидаги минтақавий хавфсизлик муаммолари билан боғлиқ. Тайван ҳудуди атрофидаги сиёсий, иқтисодий ва хавфсизлик масалалари бўйича мулоҳазалар Хитой-АҚШ муносабатларига мураккаб жиҳатларни қўшиб, ҳар икки давлатнинг стратегик манфаатларини шакллантиради ва уларнинг жаҳон миқёсидаги ўзаро муносабатларига таъсир қилади.

Ушбу мақола Хитой-АҚШ муносабатларида Тайван муаммосининг кўп томонламали жиҳатларини ўрганишга, унинг тарихий илдизларига, замонавий долзарблигига, минтақавий барқарорлик ва жаҳон тартиботига таъсирини намоён қилади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Ушбу мақола Хитой-АҚШ муносабатларидаги Тайван муаммосини ўрганиш учун сифатли тадқиқот методини қўллайди. Тадқиқот турли хил манбаларга, жумладан, расмий ҳукумат ҳужжатлари, Хитой-АҚШ муносабатларида Тайван муаммосига бағишланган илмий китоблар ва мақолалар, янгиликлар мақолалари ва нуфузли оммавий ахборот воситаларининг ҳисоботларига асосланган. Сифатли ва тарихий методларни бирлаштирган ҳолда Хитой-АҚШ муносабатларидаги Тайван муаммосини ҳар томонлама таҳлил қилади.

1949-йилда Мао Сзедун коммунистлари фуқаролар урушида Чيانг Кай-Шекнинг гоминдан (КМТ) миллатчиларини мағлуб этгандан сўнг Пекинда ҳокимиятни эгаллаб олишди.[1] КМТ бошчилигидаги ҳукумат Хитой билан алоқани узиб, Тайван оролига чекинди. 1950-йилда Тайван Кореяда Хитой билан уруш олиб бораётган АҚШнинг иттифоқчисига айланади.[2] Қўшма Штатлар ўз иттифоқчисини Хитой ҳудудидан эҳтимолий ҳужумдан ҳимоя қилиш учун Тайван бўғозига флотни жойлаштирган. 1954-1955-йилларда Тайван бўғозидagi биринчи инқироз юз беради.[3] Пекин Хитойнинг жануби-шарқий қирғоқлари яқинидаги Тайван назоратидаги баъзи оролларга артиллерия ҳужумларини бошлади. Тайпей баъзи ороллар устидан назоратни йўқотади ва қолган кучлар ва аҳолини Тайванга кўчиради. 1958-йилда иккинчи Тайван бўғози инқироzi вужудга келади.[4] Пекин Хитой ҳудудига яқин бўлган Тайван назорати остидаги Кинмен ва Матсу оролларига бир неча ой давом этган артиллерия ҳужумларини бошлади. Тайпей АҚШ томонидан етказиб берилган баъзи қуроллар билан бу ҳужумларга қарши курашади. Хитой Тайван назорати остидаги бирор орол устидан ўз ҳукмронлигини ўрната олмайди. Бу инқирозлар вазиятнинг беқарорлигини ва минтақадаги қуролли тўқнашувлар

эҳтимолини таъкидлади. Ушбу кескинликларга қарамай, Қўшма Штатлар Тайванни ҳимоя қилишга содиқ қолди, буни Тайван бўғозига денгиз кучларининг жойлаштирилиши тасдиқлайди. 1979-йилда Қўшма Штатлар “Ягона Хитой сиёсати”ни маъқуллади ва дипломатик тан олишни Тайпейдан Пекинга ўзгартирди.[5] Хитой раҳбари Денг Сяопин Тайванни куч билан тортиб олишнинг мумкин бўлган муқобиллари сифатида “бир мамлакат, икки тизим” ва “тинч ҳолда бирлашиш” режаларини таклиф қилган. 1979-йилда АҚШ “Тайван муносабатлари тўғрисидаги” қонунни қабул қилди[6], унда АҚШнинг Пекин билан дипломатик алоқаларни ўрнатиш қарори Тайван муаммосининг келажаги тинч йўл билан белгиланишига асосланиб, Вашингтонни Тайванни ўзини ҳимоя қилиш воситалари билан таъминлашда ёрдам беришга мажбур қилади. 1982-йилда АҚШ президенти Роналд Рейган Тайванга олтига кафолатни (Six Assurances), жумладан, Тайван муносабатлари тўғрисидаги қонунни ўзгартирмасликка ваъда берди.[7] 1990-йиллар ва 2000-йилларнинг бошларида бўғозлараро муносабатлар Тайвандаги ички сиёсий ўзгаришлар ва Хитойнинг қайта бирлашиш бўйича ўзгарувчан позицияси таъсирида кескинлик ва пасайиш давлари ўртасида ўзгариб турди. 1995-йилда Тайван президенти Ли Тенг Хуи Корнел университетида қайта бирлашиш учун АҚШга ташриф буюриб, Пекиннинг танқидига учради ва кескинликни кучайтирди.[8] 1996-йилда Тайван ўзининг биринчи тўғридан-тўғри президентлик сайловини ўтказиши билан учинчи Тайван бўғози инкирози юз берди.[9] Бунга жавобан Пекин Тайван яқинидаги денгиз ҳудудларига ракеталар билан зарба берди; Вашингтон минтақага самолётлар жўнатади. Тайван президенти Ли Тенг Хуи март ойида кўп овоз билан ғалаба қозонди. 2000-йилда Чен Шуй-Бян Тайван президенти этиб сайланди, бу Тайван суверенитети ва расмий мустақиллигини қўллаб-қувватловчи Демократик ривожланиш партияси (ДПП) биринчи марта ҳокимият тепасига келди.[10] 2005-йил март ойида Пекин Тайваннинг ажралиб чиқишини ноқонуний деб ҳисоблайдиган бўлинишга қарши қонун лойиҳасини қабул қилди.[11] Апрель ойида Тайваннинг асосий муҳолифати КМТ ва Хитой Коммунистик партияси раҳбарлари 1949-йилдан бери биринчи марта учрашишди. 2008-йил май ойида Хитой билан яқинроқ алоқаларни маъқуллайдиган КМТ томонидан қўллаб-қувватланган президент Ма Ёинг-Жоу ҳокимиятга келади[12] ва туризмдан тижорат рейсларигача бўлган келишувларни муҳокама қилиш учун Хитой билан сиёсий низоларни четга суриб қўйди. Турли келишувларнинг, жумладан, Иқтисодий ҳамкорлик тўғрисидаги асосли битимнинг (ECFA) имзоланиши бўғозлараро муносабатларнинг яхшиланиши ва келишмовчиликларни тинч йўл билан ҳал қилишга прагматик ёндашувдан дарак берди. 2016-йил Демократик ривожланиш партиядан Тсай Инг-Вен январь ойида Хитойга

карши туриш сиёсий дастури доирасида президентлик пойгасида ғолиб чикди, июнь ойида Хитой Тайван билан барча расмий алоқаларни тўхтатади.[13] 2016-йил декабрда АҚШ президенти Доналд Трамп президент Тсай Инг-Вен билан телефон орқали тўғридан-тўғри суҳбат олиб бориб, АҚШнинг ўн йиллик дипломатик прецедентини бузди.[14] 2017-йил Трамп маъмурияти Тайванга 1,4 миллиард долларлик қурол сотишни маъқуллади, бу Пекиннинг ғазабига сабаб бўлди. 2018-йил мартда Трамп Қўшма Штатларни Тайванга юқори мартабали амалдорларни тайванлик ҳамкасблари билан учрашиш учун юборди ва Хитойни яна ғазаблантирган қонунни имзолади. 2018-йил сентябрда АҚШ Давлат департаменти Тайванга F-16 қирувчи самолётлари ва бошқа ҳарбий самолётлар учун 330 миллион долларгача бўлган эҳтиёт қисмларни сотишни маъқуллади, бу Хитойдан Пекин ва Вашингтон ўртасидаги ҳамкорликка хавф вужудга келтириши ҳақида огоҳлантирди. 2022-йил июлда АҚШ президенти Жо Байден ва Хитой раҳбари Си Сзинпин икки соатлик суҳбатда, Байден “Қўшма Штатлар сиёсати ўзгармаганлигини ва Қўшма Штатлар статус-квони ўзгартириш ёки Тайван бўғози бўйлаб тинчлик ва барқарорликка путур етказиш бўйича бир томонлама саъй-ҳаракатларга кескин қаршилиқ кўрсатишини” таъкидлади.[15]

Америка Қўшма Штатлари сиёсатчиси Ненси Пелоси 2022-йил 2-август куни АҚШ Конгресси Вакиллар палатаси спикери сифатида Тайванга ташриф буюрди. Вакиллар палатасидаги беш нафар Демократик партия аъзосидан иборат делегация Пелосига ташрифда ҳамроҳлик қилди. Тайванга икки кунлик саёҳат Цингапур, Малайзия, Жанубий Корея ва Япониядаги тўхташларни ўз ичига олган Осиё бўйлаб саёҳатнинг бир қисми эди. Президент Жо Байден унинг бу фикридан қайтаришга уринди, лекин Пелосининг кетишига тўсқинлик қилмади; кейинчалик Оқ уй унинг орол давлатига ташриф буюриш ҳуқуқини тасдиқлади. Тайван ташқи ишлар вазири Жозеф Ву Пелоси ва унинг делегациясини қабул қилди. Келганидан кўп ўтмай Пелоси ўз ташрифини Қўшма Штатларнинг “Тайваннинг демократиясини қўллаб-қувватлашга содиқлиги” белгиси эканлигини айтди. Пелосининг сафари Қонун чиқарувчи Юанга ташриф ва Жанубий Кореяга жўнаб кетишидан олдин президент Тсай Ин-Вен билан учрашувни ўз ичига олган. Ташриф Хитой Халқ Республикаси томонидан қораланган ва дипломатик каналлар орқали АҚШ ҳукуматида огоҳлантиришлар юборган. Пелоси кетганидан сўнг, ХХР Тайванни ўраб олган ҳарбий машғулотларни бошлади, улар 2022-йил 4-августдан 7-августгача давом этди. Қўшимча «мунтазам» машғулотлар Сарик ва Бохай денгизларида мос равишда 15-август ва 8-сентябргача давом этиши эълон қилинди, бироқ 10-август куни яқунланди.[16]

2024-йил 13-январ куни бўлиб ўтган президентлик сайловларида Тайваннинг ҳукмрон партияси номзоди, Уилям номи билан ҳам танилган Лай Чинг-Те ғалаба қозонди. Демократик прогрессив партия номзоди Уилям Лай Чинг-Те сайловда икки рақиб – КМТ вакили Хоу ва кичик Тайван Халқ партияси аъзоси бўлган Тайпейнинг собиқ мери Ко Вен-Же билан тўқнаш келди. У Хитойга қатъий қарши туриши ва демократия тарафдори эканлиги билан машҳур. Лай бошчилигидаги Демократик ривожланиш партияси доимий равишда Тайваннинг мустақил ўзлигини қўллаб-қувватлади ва Хитойнинг ҳудудий даъволарини очикчасига рад этди.[17] Аммо у сайлов кампанияси давомида мустақилликни эълон қилиш нияти йўқлигини таъкидлаб келади. Бундан ташқари, унинг таъкидлашича, Тайван Хитойдан расман ажралиб чиқиши шарт эмас, чунки у аллақачон ўзининг расмий номи – Хитой Республикаси остида суверендир. Сайловлар давомида Лаи Тайван мудофаа кучларини мустаҳкамлаш учун Америка билан яқиндан ҳамкорлик қилишга ваъда берди. Бу орол давлатига нисбатан Хитой ҳарбий таъқиблари кучайган бир пайтда содир бўлди. Лай Чинг-Те 2020-йилдан сўнгги президентлик сайловларида ғалаба қозонгунча Тайван вице-президенти лавозимида ишлаган. У 2017-йилда ўзини “Тайван мустақиллиги учун прагматик ишчи” ва нафақат Америка билан, балки бошқа либерал демократик давлатлар билан ҳам алоқаларни мустаҳкамлаш тарафдори эканини таъкидлади. Бироқ, вақт ўтиши билан Лай Хитойга нисбатан қатъий позициясидан узоқлашди. Шундай бўлсада, Лай сепаратизмни ифодалайди ва Хитойнинг Тайван билан муносабатларига таҳдид сифатида кўрилади. Пекин уни бир неча бор “хавфли сепаратист” деб атаган.

Лайнинг сайланиши жанговар ҳаракатларга олиб келиши мумкинлигидан хавотир билдирган Пекин, агар Демократик ривожланиш партияси кетма-кет учинчи муддатга рекорд даражадаги ҳокимиятни қўлга киритса, муваффақиятсизликка учрайди. АҚШ президенти Жо Байден Тайванни ҳар қандай боскиндан ҳимоя қилишга ваъда берди. Бошқа томондан, Хитой Тайванни бир кун келиб қайтариб оладиган бўлиниб чиқадиган провинция сифатида кўради.

Тайван Тинч океанининг ғарбий қисмида, Хитой, Япония ва Филиппинга туташган стратегик жиҳатдан муҳим ерда жойлашган. Унинг жойлашуви глобал савдо ва хавфсизлик учун муҳим бўлган Жануби-Шарқий Осиё ва Жанубий Хитой денгизига олиб боровчи йўлни таъминлайди. Тайваннинг асосий ҳудуди Хитойга яқинлиги уни Хитой ва бошқа минтақавий кучлар учун ҳарбий режалаштиришда муҳим омилга айлантиради. Тайван устидан назорат Хитойнинг Тинч океанининг ғарбий қисмига кучини йўналтириш қобилятини оширади ва АҚШнинг Япония ва Жанубий Корея каби асосий

иттифоқчиларига таҳдид солади. Тайван жаҳон бозорида, хусусан, яримўтказгич ва электроника саноатида асосий иқтисодий ўйинчи ҳисобланади.[18] Унинг иқтисодий минтақавий ва глобал таъминот билан чамбарчас боғланган бўлиб, уни минтақавий барқарорлик ва иқтисодий хавфсизлик учун стратегик аҳамиятга эга қилади. Тайван дунёдаги яримўтказгичларнинг 60% дан ортиғини ва унинг энг замонавийларининг 90% дан ортиғини ишлаб чиқаради.[19]

Тайван муаммоси Хитой-АҚШ муносабатларининг тарихий, сиёсий, иқтисодий ва стратегик жиҳатларини ўз ичига олган узоқ йиллик ва кўп томонламали жиҳати ҳисобланади. Унинг аҳамияти минтақавий барқарорлик ва глобал геосиёсатга таъсир кўрсатувчи икки томонлама муносабатлардан ташқарида.

Хитой учун Тайван ўз ҳудудининг ажралмас қисмидир ва унинг Тайван устидан суверенитетига ҳар қандай муаммо унинг миллий бирлиги ва ҳудудий яхлитлигига таҳдид сифатида қаралади. Америка Қўшма Штатлари «Ягона Хитой» сиёсатини расман тан олган ҳолда, Тайван билан яқин алоқада бўлиб, унинг демократия ва ўзини-ўзи мудофаа қобилиятини қўллаб-қувватлайди, бу эса Тайван мухторияти ва хавфсизлигини сақлашга содиқлигини акс эттиради.

Тайван устидан назорат Хитой ва АҚШ учун муҳим стратегик аҳамиятга эга. Тайваннинг Тайван бўғозидаги жойлашуви муҳим денгиз йўллари ва Осиё-Тинч океани минтақасида ҳарбий жойлашувни назорат қилиш имконини беради. АҚШ Тайванни ҳал қилувчи иттифоқчи, Хитойнинг таъсирини мувозанатлаш ва минтақада барқарорликни сақлашга қаратилган Ҳинд-Тинч океани стратегиясининг асоси сифатида кўради.

Тайван муаммоси Хитой ва АҚШ учун чуқур сиёсий рамзий маънога эга. Хитой Тайваннинг бирлашишини асосий миллий манфаат, унинг қайта вужудга келиши ва глобал куч сифатида юксалишидан далолат беради. Аксинча, Қўшма Штатлар Тайванни қўллаб-қувватлашини ўзининг кенгроқ ташқи сиёсат мақсадларига мос келадиган авторитар экспансионизм (иқтисод ва ҳукуматни кенгайтиришга қаратилган қараш) қаршисида демократия, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига содиқлигининг намоёйиши деб билади.

Хитой ҳам, АҚШ ҳам бир-бирига ва минтақадаги бошқа мамлакатларга дипломатик босим ва таъсир ўтказиш учун Тайван муаммосидан фойдаланади. Хитой тез-тез мамлакатларни Тайванни қўллаб-қувватлашдан қайтариш учун дипломатик изоляция ва иқтисодий санкциялар таҳдидидан фойдаланади, АҚШ эса Тайваннинг халқаро мавқеи ва мухториятини мустаҳкамлаш учун дипломатик ёрдам ва хавфсизлик кафолатларидан фойдаланади.

Тайван муаммоси Хитой ва АҚШ томонидан ҳарбий кучларни ошириш ва стратегик жойлаштиришни асослаб беради, бу уларнинг тегишли ҳарбий салоҳиятини оширади ва потенциал душманларга нисбатан тўсқинлик қилади. Тайван бўғозидаги ҳарбий машқлар ва куч намоишлари қатъият ва тайёрлик намоиши бўлиб, бир-бирига ва минтақавий иштирокчиларга минтақада ўз манфаатларини ҳимоя қилиш мажбуриятини билдиради.

Тайваннинг иқтисодий аҳамияти Хитой ва АҚШ учун имкониятлар яратади. Тайван минтақадаги иқтисодий ўсиш ва фаровонликка ҳисса қўшадиган муҳим савдо ҳамкори ва сармоявий мақсад бўлиб хизмат қилади. Тайван билан иқтисодий ҳамкорлик Хитой ва АҚШга Тайваннинг илғор технология сектори ва инновацион имкониятларидан фойдаланишга, ўзаро манфаатли шериклик ва иқтисодий ривожланишга ёрдам беради.

Тайван муаммоси билан боғлиқ кескинлик Хитой ва АҚШ ўртасида ҳарбий қарама-қаршилик ёки можарога олиб келиши мумкин бўлган ўзига хос хавфларни келтириб чиқаради. Иккала томоннинг провокацион ҳаракатлари ёки ўз манфаатларини нотўғри тарзда ифода қилиш олдиндан айтиб бўлмайдиган оқибатларга олиб келадиган инқирозни келтириб чиқариши, минтақани беқарорлаштириши ва глобал хавфсизликка путур этказиши мумкин.

Тайван бўйича кучайган кескинлик кенгроқ Осиё-Тинч океани минтақасини беқарорлаштириши, савдо, сармоя ва минтақавий ҳамкорликни бузиши мумкин. Тайваннинг статусига оид ноаниқлик молиявий бозорлар ва таъминот тармоқларида ўзгарувчанликни келтириб чиқаради, бу эса глобал иқтисодий барқарорлик ва ўсишга таъсир қилади.

Тайван масаласи геосиёсий қутбланишга ҳисса қўшиб, Хитой ва АҚШ ўртасидаги рақобат ва курашнинг кучайтиради. Ушбу қутбланиш иқлим ўзгариши, пандемиялар ва иқтисодий ривожланиш каби умумий глобал муаммоларни ҳал қилиш ҳаракатларига тўсқинлик қилади, чунки мамлакатлар қарама-қарши геосиёсий блоклар бўйлаб бирлашади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, Тайван муаммоси минтақавий барқарорлик ва глобал геосиёсат учун кенг кўламли оқибатларга олиб келадиган Хитой-АҚШ муносабатларини шакллантиришда муҳим ва мураккаб омил бўлиб қолмоқда. Хитой ва АҚШ Тайван билан муносабатларини йўлга қўяётган экан, ҳар икки томон учун ҳам музокара, дипломатия ва низоларни тинч йўл билан ҳал қилиш устувор аҳамиятга эга. Конструктив ҳамкорлик, ўзаро ҳурмат ва халқаро меъёр ва тамойилларга амал қилиш барча манфаатдор томонлар ўртасида ишончни мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга.

Хитой дипломатик мулоқотга киришиб, муаммоларни ҳал қилиш ва Тайван муаммосини тинч йўл билан ҳал қилиш йўллари йўрганиш учун Тайван билан дипломатик мулоқотга устувор аҳамият бериши, Тайван бўғозида кескинликни кучайтириши мумкин бўлган провокацион ҳаракатлар ёки риторикадан тийилиб, тинч-тотув яшашга содиқлигини намоён этиши, Тайванга яқинроқ иқтисодий интеграция ва ўзаро манфаатларни ривожлантириш, барқарорлик ва ҳамкорликни ривожлантириш учун иқтисодий имтиёزلарни тақдим этиши, Тайван автономиясини ҳурмат қилиши ва Тайваннинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини тан олган ҳолда мажбурлаш ёки босим тактикаларидан воз кечиши шарт.

Америка Қўшма Штатлари Тайван мудофаасига содиқлик билан боғлиқ стратегик ноаниқликни сақлаши, тажовузни олдини олиши ва кераксиз провокациядан қочиши, Тайван билан дипломатик алоқаларни мустаҳкамлаши ва Тайван учун халқаро майдонни кенгайтириши зарур, бу унинг хавфсизлиги ва ҳукуматини қўллаб-қувватлашга ишора қилади. Муносабатларни яхшилаш учун Тайван ва Хитой ўртасидаги маданий, таълим ва фуқаролик жамияти алмашинувини рағбатлантириши, Тайван муаммоси бўйича минтақавий манфаатдор томонлар ва халқаро ташкилотлар иштирокида кўп томонлама ҳамкорликни рағбатлантириши, муаммони ҳал қилиш учун инклюзив ва ҳамкорликдаги ёндашувларни излаши керак.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎХАТИ

1. William H. Mott, Jae Chang Kim. (2006). "The Chinese Civil War." The Philosophy of Chinese Military Culture, pp:73-102.
2. Robinson, T. W. (1996). "America in Taiwan's Post Cold-War Foreign Relations." The China Quarterly, Vol.148, pp:1340–1361.
3. Elleman, B. A. (2021). "THE FIRST TAIWAN STRAIT CRISIS, 1954–55." Anthem Press, Taiwan Straits Standoff: 70 Years of PRC–Taiwan Cross-Strait Tensions, pp:43–64.
4. Qimao, C. (1996). "The Taiwan Strait Crisis: Its Crux and Solutions." Asian Survey, Vol.36, No11, pp:1055–1066.
5. Hsieh, P. L. (2009). "The Taiwan Question and the One-China Policy: Legal Challenges with Renewed Momentum." Die Friedens-Warte, Vol.84, No.3, pp:59–81.
6. Clark, C. (2010). "The Taiwan Relations Act and the U.S. Balancing Role in Cross-Strait Relations." American Journal of Chinese Studies, Vol.17, No.1, pp:3–18.
7. Goldstein, S. M., Schriver, R. (2001). "An Uncertain Relationship: The United States, Taiwan and the Taiwan Relations Act." The China Quarterly, Vol.165, pp:147–172.

8. Bruce Jacobs. (2007). "Lee Teng-hui and the Idea of Taiwan" *The China Quarterly*, Vol.190, No.190, pp:375 – 393.
9. Porch, D. (1999). "The Taiwan Strait Crisis of 1996: Strategic Implications for the United States Navy." *Naval War College Review*, Vol.52, No.3, pp:15–48.
10. CHENG, M. (2006). "Constructing a new political spectacle: tactics of Chen Shui-bian's 2000 and 2004 Inaugural Speeches." *Discourse & Society*, Vol.17, No.5, pp:583–608.
11. Ding, Y. (2009). "Beijing's New Approach and the Rapprochement in the Taiwan Strait." *Asian Affairs*, Vol.36, No.4, pp:179–199.
12. MUYARD, F., Liddell, P. (2008). "Taiwan Elections 2008: Ma Ying-jeou's Victory and the KMT's Return to Power." *China Perspectives*, Vol.1, No.73, pp:79–94.
13. Kharis Templeman. (2020). "How Taiwan Stands Up to China?" *Journal of Democracy*, Vol.31, No.3, pp:85-99.
14. deLisle, J. (2018). "United States-Taiwan Relations: Tsai's Presidency and Washington's Policy." *China Review*, Vol.18, No.3, pp:13–60.
15. Xiaodi Ye. (2022). "Alliance Coordination: Explaining the Logic of Biden's Taiwan Policy." *Pacific Focus*, Vol.37, No.3, pp:473-505.
16. ELLEN KNICKMEYER. (2022). "EXPLAINER: Why Pelosi went to Taiwan, and why China's angry?" *APNews* <https://apnews.com/article/taiwan-biden-asia-united-states-beijing-e3a6ea22e004f21e6b2a28b0f28ec4c5>
17. Josh Rogin. (2024). "Opinion: Taiwan wants ties with both the U.S. and China." *The Washington Post* <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/01/17/taiwan-ties-us-china-lai-election/>
18. Rahman, C. (2001). "DEFENDING TAIWAN, AND WHY IT MATTERS." *Naval War College Review*, Vol.54, No.4, pp:69–94.
19. Ethan Chiu. (2023). "Failures, Successes, and Challenges in Advanced Semiconductor Manufacturing: Lessons from the Soviet Union, China, and Taiwan." *The Yale Review of International Studies*, *Yale's Global Affairs Journal*. <https://yris.yira.org/column/failures-successes-and-challenges-in-advanced-semiconductor-manufacturing-lessons-from-the-soviet-union-china-and-taiwan/>